

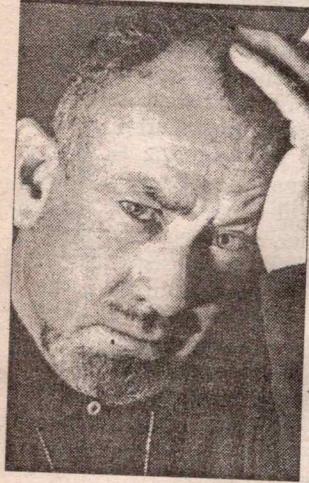
România literară

Apare săptămânal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

17 - 23 decembrie 2003
(Anul XXXVI)

50

■ meridiane

Avanpremieră editorială

John Steinbeck:

*Scurta domnie
a lui Pépin al IV-lea*
- fragment de roman -

pag. 26-27

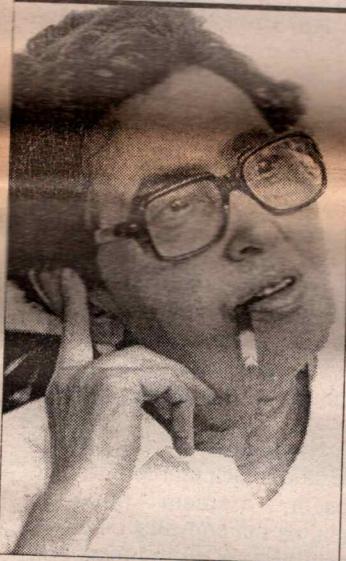
Reamintim:

Miercuri, 17 decembrie, ora 19,
la Clubul Prometheus,
Piața Națiunile Unite 3-5
în cadrul

Întălnirilor "României literare"

va avea loc decernarea

PREMIULUI "ROMÂNIEI LITERARE"
CARTEA ANULUI - 2003

■ literatură

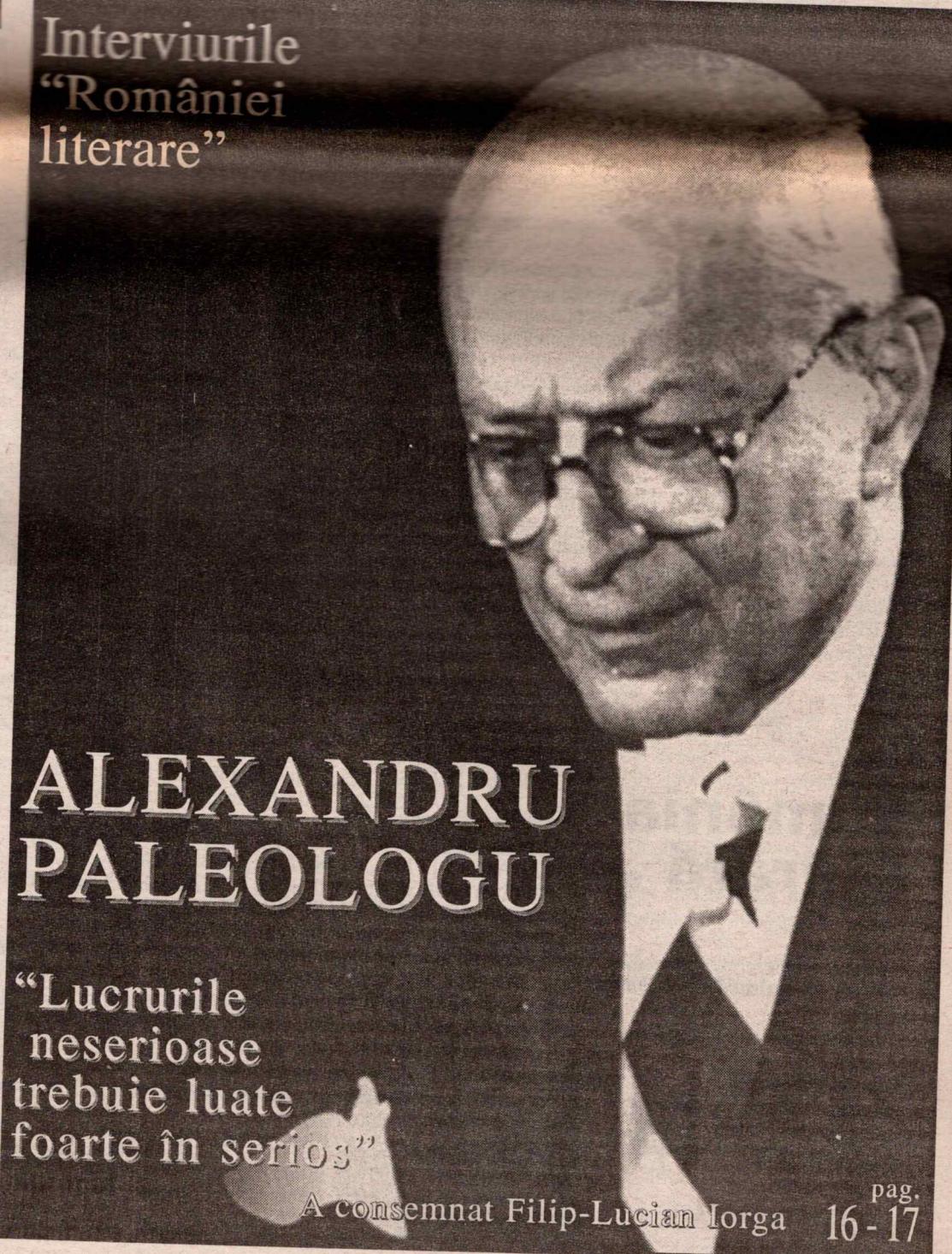
Jurnal vol. III
(Ed. Humanitas)
de

Monica
Lovinescu

în comentariul lui
Tudorel Urian

pag. 5

Interviurile "României literare"

**ALEXANDRU
PALEOLOGU**

"Lucrurile
neserioase
trebuie luate
foarte în serios"

A consemnat Filip-Lucian Iorga pag. 16 - 17

Foto: Florin Biolan

■ teatru

Un spectacol de
Alexandru
Dabija
cu

Înșir-te mărgărite
de
Victor Eftimiu

Cronică
de
Marina Constantinescu

pag. 22

Un om trebuie să știe să rabde

- Dati o mare importanță simbolului de proprietate. Dar simbolul de proprietate se extinde, uneori, și asupra oamenilor. Și nu mă refer la sclavie...

- Numai atunci este adevarat sentimentul de proprietate, cind se extinde asupra oamenilor. Un om care iubește se socotește proprietar al persoanei iubite. Dacă nu e aşa, înseamnă că nu iubește și trebuie antipatizat.

- Ce se face "proprietarul" dacă "proprietatea" are altă părere?

- Rabdă! Nu are altă ieșire decât să răbde. Așa e și normal, și frumos. Un candidat la calitatea de om trebuie să știe să rabde.

- Există o limită a răbdării?

- Nu cred. Există poate o reperare, pentru că asta e soluția firească. N-ai ce-i face, nu te poate apăra nici o lege de asta. Acum, din cauza abundenței de drepturi, s-a ajuns la următoarea obsesie: aceea de a nu discrimina. Există chiar fundații împotriva discriminării. Or, eu îmi aduc aminte că, în tinerețea mea, în cărțile de psihologie și de logica, una dintre înșurările fundamentale ale inteligenței era discriminarea, capacitatea de a disocia, de a nu confunda lucrurile unele cu altele. Epoaca cea mai fecundă în materie de critică literară a fost secolul al XIX-lea, secolul pozitivist și discriminatoriu.

Critica nu e altceva decât discriminare

- Critica nu e altceva decât discriminare. Dacă nu discriminăm, nu mai deosebim nimic. După mine, cel mai subtil critic român și nu numai, mai subtil chiar decât Thibaudet, este Ibrăileanu, om format la toate plăcilele alea pozitiviste și evoluționiste de secol XIX. Dar el știa perfect să discernă un lucru de altul. A discerne era un lucru obligatoriu și o principală virtute a inteligenței. A nu avea discernământ însemna a fi dobitoc. Or, acum ni se recomandă să nu discriminăm, adică să nu avem discernământ. Dobitocia a devenit, pare-se, o supremă virtute. Încă din tinerețe am fost martorul elogierii imbecililor și pitecantropilor. Era un alt fel de a nu... discrimină. În spate, hitlerismul, care e o pitecantropie. Am văzut oameni foarte inteligenți care-l aprobau pe Hitler, pentru că era energetic. Si poate că aveau dreptate, pe detaliu. E adevarat, detaliile nu trebuie niciodată omise, dar adeziuni nu se pot face doar pe baza detaliilor. Pe atunci, democrații – ca să le zic așa – erau cei care considerau obligatorie discriminarea, fină disociere între

lucruri.

- *À-propos de Ibrăileanu discriminatorul; tot el a scris și un roman de un extraordinar rafinament.*

- S-au mirat oamenii cum de înapoiațul său de provincial a putut să scrie un roman așa de fin. Păi tocmai de-aia, fiindcă era îmbăcisit de teorii împușite, dar corecte. Fiindcă discrimina! Acum, trebuie să tratăm totul otova. Rahat egal cu miere; și până la urmă rămînem numai cu rahatul.

- *Dar nici discriminarea nu trebuie să fie otova, pentru că și așa riscăm să ajungem la ... pitecantropofilia.*

- Sigur, discriminarea presupune finețe și precizie. Fără asta, se poate face prostete, adică așa cum o fac tocmai mulți dintre cei care luptă astăzi contra discriminării. Se dorește acum instaurarea democrației în Irak și în Afganistan. Mitul democrației se leagă de mitul nediscriminării. Eu, unul, sunt convins că dacă există Paradisul, Împărația lui Dumnezeu, nici un pic de democrație nu e acolo.

- *În Paradis nu se fac alegeri?*

- Nu prea cred. Electoralismul

e tot o consecință a nediscriminării.

Sigur, și votul e un tip de dis-

criminare, dar unul nu poate fi-

elligent. Cind eram mic, prin 1932, am fost dus, împreună cu alți copii de vîrstă mea, la moșie,

în timpul unor alegeri pentru Se-

nat, ca să vedem cum se votează.

și am și votat, voturile noastre

fiind validate, chiar dacă nu

aveam vîrstă necesară.

- *Să înțeleg că ați fost părțea o ... fraudă electorală.*

- Cam așa ceva. Oricum, astă n-ar fi chiar aspectul cel mai dezagreabil al democrației. Mai grav este că, de multe ori, democrația are orăre de constatarea unor realități și calități umane. Nu este admisă diferența de calitate, ceea ce este o dobitocie atât de uriasă, încât nu cred că are egal.

Oamenii nu mai fac deloc credit lui Dumnezeu

- Fatalmente, ajungem la vesnica problemă. Criticăm democrația, dar avem altceva mai bun cu care să o înlocuim?

- Nici nu trebuie să te gîndești la a pune ceva în loc, pentru că e evident că ceva mai bun nu există. Poate doar Dumnezeu să pună altceva în loc, o inventie mai deșteaptă. Oamenii din ziua de azi, spre deosebire de locuitorii altor epoci, nu mai fac deloc credit lui Dumnezeu. Se consideră cu mult mai deștept decât El, iar Dumnezeu, dacă cumva există, e cu siguranță prost. Or, eu sunt sigur că există, tocmai fiindcă nu se poate să existe oameni deștepti într-o

lume pe care nu a creat-o cineva cu o supremă inteligență...

- *Pornisem, însă, de la saloane și baluri.*

- Da. Ce sunt saloanele și viața mondene, strălucirea societăților foarte rafinate, în care funcționează impecabil snobismul fără de care societățile alese nici nu ar putea exista, decât forme de discriminare? Cutare a asimilat mai bine comportarea distinsă și boierească, altul e mai deștept, altul e mai fermecător... Discriminări, nu? Pe ce se bazau criteriile elitare ale societății aristocratice? Pe nimic altceva, decât pe discriminare! Sigur, nu se fac discriminări de tipul: "Personajul său este prost crescut și mi-e antipatic, deci trebuie ucis!" Ferească Dumnezeu!

- *De ucis, nu-l ucidem, dar putem să nu-l mai primim la noi, la ceai.*

- Sigur! De-aia e bine să fii tolerant și uman, dar nu excesiv de agreabil cu persoane de tipul asta, pentru că răstăciu să te năpădească. Dacă pe toți prostii îi consideri frați, te sufocă și răstăciu pînă la urmă să te și molipsești. Pentru că prostia e, categoric, o maladie foarte molipsitoare!

Vaccinul La Rochefoucauld

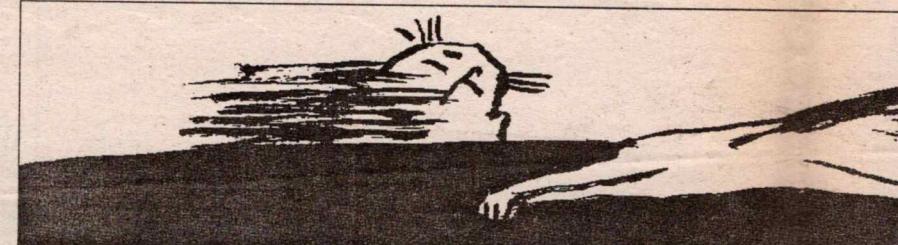
- *Vaccinuri împotriva prostiei există?*

- Poate că da. Spre exemplu, anumite lecturi. Eu am remarcat astă când erau adolescent, pe la 14-15 ani, și am citit *Pentru arta literară* a lui Paul Zarifopol și *Oceanografia* lui Eliade, care mi s-au părut cele mai inteligente lucruri pe care le citisem pînă atunci și așa le consider și azi. Nu sunt destul de poliglot, dar din limbile pe care le știu bine sau pasabil, astea două cărti mi se par cele mai tranșante, cele mai tăioase inteligente. Sigur că fiecare poate să aibă alte exemple de genul acesta. Toată viața l-am citit cu mare atenție pe La Rochefoucauld, care este un antidot extraordinar contra prostiei, tocmai fiindcă acceptă și prostia ca pe o realitate. Aceasta e primul pas:

trebuie să acceptă prostia ca pe o realitate și să-i faci fenomenologia. Oamenii care se încăpăținează să nu facă discriminări, în sensul de a nu "înjosii" un alt om spunând despre el că e prost, nu mai pot face judecăți, nu mai pot observa diferențele.

- *La fel e și cu frumusețea?*

- Am avut multă vreme sentimental, cind erau mai tineri, mai tiner sau chiar ... pre-senii, că există femei frumoase. Acuma spun că nu există. Există grația, delicatețea, femininitatea, înșurările facute să îspitească părțile cele mai bune ale bărbaților, dar și pe cele mai grobiane, mai porcești, cum

interviurile "Român"

ALEXANDRU PALEOLOGU:

"Lucrurile neserioase trebuie luate foarte în serios"

ar fi vanitățile și ambițiile.

- *Femeia ca medalie...*

- Da. Adică oamenii aia care nu au criterii vii, ci exterioare și care presupun că nimeni nu intuiește eșecurile lor ca bărbați. Care sunt mîndri nu că fac dragoste cu o femeie superbă, ci că sunt văzuți cu ea. Un om care are criterii exterioare va avea multe rateuri în materie de sexualitate, pentru că se raportează la ceva nepotrivit.

- *Și în materia asta, nepotrivirea e fatală.*

- Fatală! Abia în momentul în care am ajuns la concluzia asta, putem vorbi de saloane.

- *Ce vă face, totuși, să spuneti că nu există femei frumoase?*

- Un eveniment care a făcut dată în viața mea, fără să aibă vreo relevanță pentru alții. Mergeam cu troleibuzul, care s-a oprit la stop, la Universitate. Am văzut, atunci, traversând strada, o florăreasă care bălabânea în mijloc un coș gol. Era grăsană, dar avea o privire extraordinară, de o tanărățe, de o penetrare și o inteligență minunate. În fond, frumusețea omului vine numai din pri-vire. Numai acolo se poate vedea ce se întâmplă cu adevarat valoros și puternic într-un om, bunătatea, inteligența, dreptatea lui.

Odată ce ai percepuit o atare privire, nu mai poți să treci peste asta.

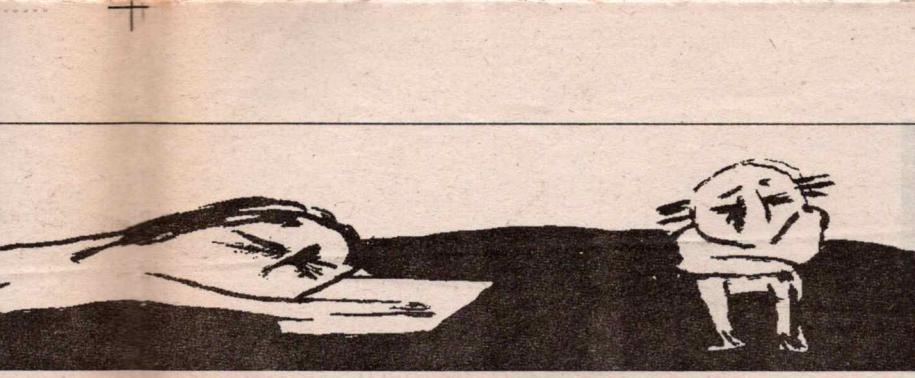
- *Dar dacă nu vedem, de fapt, decât lucrurile pe care vrem să le vedem, care ne-am dori să existe?*

- Se poate și asta, dacă omul e total incapabil să se dezimplice, dacă are o judecăță pragmatică și interesată, care îi perturbă atenția. Dacă îți merge mintea numai la ceva, nu poți să ai decât un discernămînt limitat și – mă repet – nediscriminatoriu. Dacă nu percepui decât ce ai poftă, atunci ai o problemă.

Cei care se tem de frivolitate...

- *Acum, să ne întoarcem la baluri...*

- Lumea astă strălucită a saloanelor, a ceaiurilor, a conversațiilor și întîlnirilor la restaurantele confortabile, fie ele luxoase sau intime, care reunesc niște elite, tîne de o perceptie specializată, bazată pe preferințe. E aici o problemă foarte importantă. Sunt foarte mulți oameni care se tem de frivolitate ca dracul de tămîie și sunt "serioși". Aceștia sunt, du-

"României literare"

o atare pri-
treci peste
em, de fapt,
vrem să le
n dori să
lăca omul e
dezimplice,
agmatică și
turbă aten-
ție numai
ecit un dis-
mă repet -
că nu per-
atunci ai o

pă mine, nenorocirea lumii, oamenii care distrug șanzele mari ale miracolului, frumuseții și genialității, pentru că ei se ghidăză exclusiv după probabilități și după ceea ce este în mod notoriu și unanim acceptat drept profitabil. Or, profitabilul nu este, de cele mai multe ori, lucrul unanim acceptat, ci tocmai acela numai de tine însuți acceptat. Aia-mi place mie la o femeie, la un prieten, la o măncare, la un salon și cu asta, basta! Îmi place cutare amănunt pe care, slavă Domnului, nu-l pot proclama ca regulă generală.

Evident că în societate erau preferați oamenii foarte binecrescuți, cultivați, care știau să stea ca lumea la masă, care știau să vorbească o limbă, două, trei într-un mod negrotesc. O gafă de franceză te... compromitea pe vecie; astăzi, nimeni nu se compromite dacă vorbește engleză prost. Limba engleză e limba lui Shakespeare, pe care astăzi aproape nimeni n-o mai știe, n-o mai prezintă și n-o mai aşteaptă. Limba aceea a cărei superbitate era dată tocmai de faptul că era încărcată pînă la refuz de franțizime. Multă lume spune că nu agreează cultura franceză pentru că prea e raționalistă și că o pre-

feră pe cea engleză pentru că e mai sentimentală. Nu e adevărat! Sentimentale sunt toate limbile mari, fiindcă cele mai importante lucruri din viața omului sunt sentimentul și iubirea. Dar contează și felul în care le manevrezi, cu ce criterii și prin ce acțiuni le discriminăzi. Astăzi e punctul de porneire corect: dacă nu ești bine assimilat, nu te mai bâga sau fii mai prudent! și, mai ales, nu acceptă culturile "tolerante". Trebuie să ai ambīția de a fi acceptat de "intoleranți"!

Oamenii eleganți, grațioși și naturali

- Saloanele, în afară de rafinamentul, luxul, eleganța pe care le presupun, mai presupun și niște norme și discriminări extraordinare de intratabile, mergând la foarte subtile și fine amănunte ineludabile. Trebuie să fim conștienți că lucrurile fine nu sunt imperceptibile decât pentru imbecili. și tocmai de aceea, cei mai imbecili oameni sunt cei care fug de frivolitate. Frivol nu e ceea ce este neseros și trebuie dat deosebit, ci ceea ce este obligatoriu unei civilizații rafinate. Astăzi în-

seamnă rafinat: selectat la nuanță și la detaliu. Frivolitatea fasonează societatea și face posibile acele locuri în care con vorbirea este strălucitoare și unde oamenii sunt eleganți, grațioși și naturali. Subliniez: și naturali! A fi elegant și natural în același timp nu e chiar o chestie simplă. Trebuie să fim atenți la ce este natură și ce cultură în comportarea omului în societate. De aceea există, să nu ne fie cu supărare, culuri majore și dominante; de astă anumite literaturi fac mai mult decât armatele cele mai imbatabile; din cauza asta sunt trei mari literaturi pe planetă: franceză, anglo-saxonă și rusă. Nu se pot admite judecăți sigure de valoare literară în absența balurilor și a conversațiilor plăcute și... inutile. A, sigur că nu m-aș putea lipsi nici de farfum și puterea lui Goethe de a înțelege marile semnificații, freamate și simptome decelabile în lume; fiindcă era extraordinar de intelligent.

Fiola cu neserozitate

- *Goethe mai era și frivol, pe deasupra.*

- Tocmai fiindcă era inteligent, era frivol. Dacă n-ar fi fost și frivol, n-ar fi rămas decât ca un oarecare poet german, stimabil și învățat la școală. Atât. Dar fiind frivol, e uman și creator și îndrăznește. Mulți goetheeni n-au pricoput că atunci cînd Goethe spunea ceva foarte "serios", nu e chiar așa serios. A avea o fiolă cu neserozitate din care să picuri cînd trebuie este cel mai salutar lucru din lume; pentru că seriozitatea infectează și paralizează tot ce atinge.

- *Circulăm aici în două planuri ale cuvintelor "serios" și "neseros".*

- Da. Am oroare și de oamenii neseroși, pentru că nu sunt niciodată serioși în lucrurile neseroase. Lucrurile neseroase trebuie luate foarte în serios. Aici e problema!

- *Spuneați odată că frivolitatea e singura care merită să fie practicată cu metodă. Cum ar arăta o "metodă Paleologu" de frivolizare?*

- E nevoie de o metodă foarte riguroasă și cred că unica metodă eficientă de frivolizare ne-o oferă lumea mondenă de tip proustian sau à la *La Rochefoucauld* sau à la *Saint-Simon*, unde omul acceptă o prostie argumentată, favorabilă unor preferințe snoabe sau viscerale și unde apare dobitocul care nu percepe nuanța: "Nu domnule, asta nu-i adevărat!" "O fî fals - și spun eu - și știu că e așa, dar văd și că e bun". Or, dacă e bun nu e chiar fals...

- Nu pot să ai o opinie hotărâtă și profundă, hotărîtoare și instau-

ratoare, decât prin frivolitate. Adică să nu ne gîndim la nimic serios. Să ne gîndim la ceea ce ne place! și dacă ne place cu adevărat, dacă avem motive profunde să ne placă, trebuie să știm să afirmăm lucrul asta. De pildă, mie-mi place la nebunie literatura rusă și societatea pe care această literatură o implică și o revelă. Mulți îi confundă pe ruși fie cu sovietismul, fie cu un anumit populism prostesc. Dar cum pot eu să fiu așa de sălbatic și de insensibil, încît să resping o cultură care a dat un roman cum este *Război și pace*, care începe cu un dialog într-o franceză perfectă, pe probleme de mare frivolitate (franceza nefiind nicidcum un exotism; rusismul ajunge să pară exotic, de franțuzită ce era elita rusă). O societate în care se pune problema reușitei unui bal cu atită seriozitate, cu atită metodă este cu adevărat o mare lume, o mare civilizație. Eu am avut norocul să cunosc în România, în perioada interbelică și la Paris, membri și descendenți ai acestei lumi. Am fost și în Rusia și trebuie să spun că nu am prea întîlnit *rusnaci*, ci am văzut femei grațioase, chiar dacă erau îmbrăcate săracișos sau chiar umiliitor și bărbați frumoși, cu profiliuri virile și dominatoare, cu voci grave, superbe și, în același timp, zîmbitori și sceptici. și răbdători. Pentru că ființele puternice și irezistibile sunt întotdeauna tolerate, răbdătoare și înțelepătoare. Privesc defectele celorlați cu înțelegere, fără să se scîrbească. E drept, sunt defecte respingătoare: a nu te spăla, a puțini, a fi obraznic sau mojic. Dar nu trebuie niciodată să respingi categoria, pentru că în felul astă anulezi tocmai diferențele de care un om inteligent are absolută nevoie.

Gentilomii fără bideu

- *Acceptînd că mai există încă oameni de soiul celor din saloaanele strălucite de altădată, ei nu mai pot practica frivolitatea cu metodă, din simplul motiv că nu mai există mediul în care ar putea-o face și că, în general, nici nu mai au mijloacele materiale indispensabile unei minime participări mondene.*

- Sigur că fără o bază materială nu se poate. În tinerețea mea, exista categoria marelui proprietar, chiar dacă cu moșii din ce în ce mai mici; totuși, resturile aceleia erau suficiente pentru a asigura o viață confortabilă unor oameni care știau ce e aia. Pentru că nu e suficient să ai bani ca să trăiești confortabil. Nicidcum.

Erau și atunci oameni care nu erau bogăți, dar care aveau reflexele traiului civilizat. Aceste reflexe s-au pierdut.

Filip-Lucian Iorga

(Fragment din volumul de con vorbiri *Breviar practic pentru simpla existență*, aflat în lucru)